

1.7. INSTYTUCJE WSPARCIA DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ

Dla podmiotów aktywnych w obszarze wsparcia: przedsiębiorczości, innowacyjności i konkurencyjności przyjęło się wiele określeń: [...] *infrastruktura innowacji i transferu technologii, niekomercyjne otoczenie biznesu, instytucje wsparcia rozwoju gospodarczego, instytucje wsparcia* itp. W Polsce najczęściej używa się nazwy *ośrodki innowacji i przedsiębiorczości*. Instytucje wsparcia są traktowane jako coraz ważniejszy filar rozwoju regionalnego. Szeroki wachlarz celów oraz konieczność uwzględnienia regionalnych uwarunkowań determinują dużą różnorodność form organizacyjnych i instytucjonalnych tych podmiotów, jednakże podstawową cechą omawianych jednostek jest zazwyczaj ich niekomercyjny charakter¹²².

Celem działania jednostek wsparcia działalności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej nie jest maksymalizacja zysku, lecz zaspokajanie nietypowych potrzeb, inicjowanie zmian i transformacji gospodarki regionu. Spełniają one na rynku funkcje usługowe, tworząc specyficzną siećową infrastrukturę instytucjonalną, umożliwiającą dynamizację procesów rozwojowych oraz realizację wyznaczonych strategii, w tym strategii innowacji.

Struktura i zakres podejmowanych przez poszczególne instytucje zadań jest zdeterminowana m.in.: celami lokalnej/regionalnej strategii rozwoju, uwarunkowaniami kulturowymi, sytuacją ekonomiczną i poziomem rozwoju gospodarczego. Nie ma jednocześnie jednego, uniwersalnego wzorca organizacyjnego i funkcjonalnego dla omawianych instytucji. Działalność każdej z nich jest uzależniona od¹²³:

- zasobów uzyskanych od udziałowców;
- przyjętej misji;
- sprawności i przygotowania merytorycznego pracowników;
- możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków na działalność statutową oraz ich odbioru przez społeczność regionu.

Instytucje wspierania rozwoju gospodarczego, w tym instytucje wsparcia działalności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej umożliwiają aktywizację wewnętrznych (endogenicznych) zasobów regionów i pełniejsze wykorzystanie lokalnych czynników wzrostu. W nowoczesnych strategiach rozwoju odchodzi się od zbie-

¹²² Matusiak K. (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce*, Raport 2009, PARP, Łódź/Warszawa, 2009, s. 16.

¹²³ Ibidem, s. 17.

rarchizowanych struktur bazujących na dużym zakresie interwencjonizmu państwowego, do relacji sieciowych i inicjatyw obywatelskich ułatwiających przenikanie idei i wymianę informacji. Rozwój regionu powinien być stymulowany przez lokalne potrzeby i wolę zmian zgłaszaną przez mieszkańców¹²⁴.

Szeroko rozumiane, instytucje otoczenia biznesu są integralnym elementem otoczenia każdego przedsiębiorstwa i jako takie mają wpływ również na podejmowane przez firmę decyzje dotyczące wdrażania nowych rozwiązań technologicznych. Te jednostki można określić mianem instytucji wsparcia działalności innowacyjnej *sensu largo* – w ich przypadku wpływ na innowacyjny rozwój przedsiębiorstw ma charakter pośredni. Bezpośredni wpływ na upowszechnienie nowych rozwiązań technicznych w sektorze biznesu mają instytucje wsparcia działalności innowacyjnej *sensu stricto*, wśród których można wymienić m.in.: parki naukowo-technologiczne (są one instytucjami, w których działalność innowacyjna czy badawczo-rozwojowa jest nie tylko wspierana, ale również wykonywana), centra transferu technologii, inkubatory przedsiębiorczości czy ośrodki szkoleniowo-doradcze z zakresu wdrażania nowych technologii.

Ze względu na charakterystykę działalności innowacyjnej, tj.: jej wysoką nakładochłonność, wysokie ryzyko niepowodzenia, konieczność korzystania z wysoko wykwalifikowanej kadry, a także rozwój i szerokie rozpowszechnienie technologii informacyjnych, spośród wszystkich instytucji otoczenia biznesu coraz większe znaczenie wydają się mieć także: instytucje finansowe, firmy doradcze i usługowe z zakresu sprzętu i oprogramowania komputerowego, jak również jednostki naukowe i szkoły wyższe.

Do jednostek wsparcia działalności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej można zaliczyć przede wszystkim następujące instytucje:

- centra transferu technologii i innowacji;
- fundusze kapitału zaangażowanego;
- *Sieci Aniołów Biznesu*;
- regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe;
- fundusze poręczeń kredytowych;
- ośrodki szkoleniowo-doradcze.

Instytucje pełniące rolę *centrów transferu technologii i innowacji* są najczęściej¹²⁵:

- jednostkami sfery nauki lub integralną ich częścią, często też stanowią zaplecze merytoryczne uczelni wyższych;
- jednostkami pomostowymi bądź ich integralną częścią, np.: parków technologicznych, agencji rozwoju regionalnego, inkubatorów przedsiębiorczości, fundacji itp.

Do podstawowych celów działalności CTTiI należy zaliczyć¹²⁶:

¹²⁴ Ibidem, s.17.

¹²⁵ Rybińska A., Tokaj-Krzewska A. (red.), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2001-2002*, PARP, Warszawa, 2003, s. 190.

- waloryzację potencjału naukowo-innowacyjnego w regionie, tworzenie baz danych i rozwijanie sieci kontaktów między światem nauki i gospodarki;
- opracowywanie studiów przedinwestycyjnych, obejmujących: rozpoznanie zalet nowych produktów i technologii oraz porównanie ich ze znajdującymi się na rynku substytutami, ocenę wielkości potencjalnego rynku, oszacowanie kosztów produkcji i dystrybucji oraz niezbędnych nakładów inwestycyjnych;
- identyfikację potrzeb innowacyjnych podmiotów gospodarczych (audyt technologiczny);
- popularyzację, promocję i rozwój przedsiębiorczości technologicznej.

W Europie i na świecie istnieją całe sieci centrów transferu technologii, które mają za zadanie pomagać przedsiębiorstwom w regionie w komercjalizacji nowych technologii oraz poszukiwaniu partnerów do współpracy technologicznej. Najbardziej znaną siecią, zajmującą się tego typu działalnością, o relatywnie dużym doświadczeniu była sieć *Innovation Relay Centres (Ośrodki Przekazu Innowacji)*, która obecnie jest częścią *Enterprise Europe Network*.

Fundusze kapitału zaangażowanego to profesjonalne podmioty specjalizujące się w inwestowaniu w projekty w fazie *seed-up* i *start-up*¹²⁷. Dostarczają one stosunkowo niewielkie kwoty (do 1 mln EUR) na rynku niepublicznym, pomagając tym samym w osiągnięciu dynamicznego wzrostu wartości rynkowej i rozwoju tworzonego przedsiębiorstwa. Ich wsparcie rozwiązuje problem braku zdolności kredytowej i zabezpieczeń, z którymi borykają się spółki w początkowych fazach rozwoju. Drugim problemem, z jakim spotykają się takie firmy, jest brak zainteresowania rynku giełdowego finansowaniem relatywnie małych projektów, zwłaszcza ze względu na brak wiarygodności wobec inwestorów giełdy¹²⁸.

Sieci Aniołów Biznesu zrzeszają prywatnych inwestorów, którzy chcą za pomocą własnych funduszy sfinansować lub dokapitalizować projekty o dużym potencjale rozwoju. Tym samym są to organizacje wspierające innowacyjne projekty biznesowe, będące we wczesnych fazach rozwoju.

Anioły Biznesu swoją opieką otaczają przedsiębiorstwa w fazie *seed-up*, *start-up* i *first stage*, a więc, podobnie jak w przypadku funduszy kapitału zaangażowanego, w czasie, gdy borykają się one z brakiem zdolności kredytowej i zabezpieczeń oraz wiążą się z dużym ryzykiem. Dzięki wsparciu doświadczonych inwestorów i ich kapitałowi, przedsiębiorstwa mają szansę na dynamiczny rozwój i szybki wzrost wartości rynkowej, tym bardziej że zazwyczaj *Sieci* kojarzą projekty z *Anio-*

¹²⁶ Matusiak K. (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości...*, op. cit., s. 201.

¹²⁷ Matusiak K. B., Głodek P., *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, PARP, Warszawa 2008, s. 106.

¹²⁸ Matusiak K. (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości...*, op. cit., s. 257.

łami mającymi duże doświadczenie w tej samej lub ściśle powiązanej branży, co pozwala na wykorzystanie w pełni: wnoszonych kontaktów, *know-how*, wiedzy, a także na zmniejszenie ryzyka, lepszą ocenę szans i zagrożeń płynących z określonego przedsięwzięcia¹²⁹.

Fundusze Pożyczkowe to parabankowe jednostki, wspomagające lokalny rozwój społeczno-ekonomiczny poprzez kreowanie nowych podmiotów gospodarczych i miejsc pracy, jak również postaw sprzyjających przedsiębiorczości. Fundusze świadczą pomoc finansową w formie pożyczek na preferencyjnych warunkach dla rozpoczynających działalność gospodarczą oraz małych, rozwojowych firm nie posiadających wystarczającej historii kredytowej dla banku komercyjnego. Formuła funduszu i specjalnie przygotowane procedury mają łączyć potrzebę minimalizacji kosztów funkcjonowania i wymogów zabezpieczenia spłaty z potrzebą edukacji i szkolenia przyszłych przedsiębiorców oraz ciągłego monitoringu klientów¹³⁰. Cele działalności FP są integralnie związane z potrzebami i wymaganiami lokalnego rynku pracy oraz strategią rozwoju lokalnego i zazwyczaj obejmują¹³¹:

- cele długookresowe:
 - finansowanie początkowej fazy tworzenia firmy;
 - budowanie kompleksowego systemu wsparcia dla rozwijającej się przedsiębiorczości we współpracy z: ośrodkami szkoleniowo-doradczymi, inkubatorami przedsiębiorczości i innymi instytucjami rozwoju lokalnego;
 - kreowanie instrumentów aktywnego zwalczania bezrobocia poprzez samozatrudnienie;
 - promocja przedsiębiorczości i integrowanie FP ze społecznością lokalną poprzez włączanie jej przedstawicieli w działalność funduszu;
- cele krótkookresowe:
 - udzielanie pożyczek osobom bezrobotnym i zagrożonym bezrobociem, które nie mogły uzyskać środków finansowych z innych źródeł;
 - wspieranie finansowe rozwojowych przedsięwzięć gospodarczych tworzących nowe miejsca pracy.

Fundusze poręczeń kredytowych są instytucjami otoczenia biznesu, których głównym zadaniem jest wspieranie podmiotów gospodarczych przez udzielane wsparcie w pozyskiwaniu finansowania ich działalności. Świadczą pomoc finansową w formie poręczeń dla małych, rozwojowych firm nie posiadających wystarczającej historii kredytowej lub wymaganych przez bank komercyjny zabezpieczeń.

Fundusze swoją ofertę kierują w pierwszej kolejności do już funkcjonujących firm, ale każdy z nich ma swoje preferencje w zakresie wsparcia podmiotów na

¹²⁹ Ibidem, s.271.

¹³⁰ Ibidem, s. 285.

¹³¹ Matusiak K. B., *Rozwój systemów wsparcia przedsiębiorczości. Przesłanki, polityka i instytucje*, IE, Radom-Łódź, 2006, s. 161-162.

swoim terenie, stąd nie wszystkie są zainteresowane udzielaniem poręczeń każdemu podmiotowi gospodarczemu¹³².

Ośrodki szkoleniowo-doradcze to jednostki, które nie są nastawione na zysk: doradcze, informacyjne i szkoleniowe, pracujące na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i samozatrudnienia oraz poprawy konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw¹³³. OSD uczestniczą we wszelkich inicjatywach mających na celu rozbudowanie potencjału gospodarczego oraz poprawę jakości życia społeczności lokalnej. Cele działalności ośrodków są integralnie związane z potrzebami i wymaganiami lokalnych rynków pracy i nowych technologii. Cele te obejmują w szczególności¹³⁴:

- wspieranie i popularyzowanie idei przedsiębiorczości i samozatrudnienia;
- aktywne wspieranie inicjatyw lokalnej społeczności w zakresie tworzenia oraz rozwijania małych i średnich przedsiębiorstw;
- aktywną współpracę z lokalną i rządową administracją oraz innymi organizacjami (prywatnymi, pozarządowymi itp.), w celu tworzenia wspólnej płaszczyzny do działalności na rzecz rozwoju gospodarczego i społecznego regionu;
- „reagowanie” w sytuacjach wynikających z doraźnych potrzeb gospodarczych i społecznych w regionie.

Oprócz już wymienionych instytucji, istnieje również wiele złożonych form organizacyjnych, jakie mogą być tworzone w celu prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, czy ogólnie innowacyjnej, przez podmioty systemu innowacji.

Jedną z inicjatyw Komisji Europejskiej, zapoczątkowaną w ramach 5. Programu Ramowego Unii Europejskiej, było tworzenie tzw. *Centrów Doskonałości* (z ang. *Centres of Excellence*)¹³⁵. *Centra Doskonałości* zostały zdefiniowane jako struktury badawcze, tworzone na bazie jednostek naukowych, działające w określonej dziedzinie i wyróżniające się dobrą infrastrukturą, wysoko wykwalifikowaną kadrą badawczą oraz jakością badań na najwyższym światowym poziomie. *Centra Doskonałości* miały skupiać zespoły uczonych o wybitnych osiągnięciach badawczych, którzy współpracują w zakresie wspólnych tematów, prowadzą wspólne projekty badawcze i technologiczne, podejmują bliską współpracę z przemysłem oraz prowadzą działalność szkoleniową i edukacyjną¹³⁶. W wymiarze regionalnym *Centra*

¹³² Matusiak K. (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości...*, op.cit., s. 345.

¹³³ Sosnowska A., Poznańska K., Łobesko S., Brdulak J., Chinowska K., *Systemy wspierania innowacji i transferu technologii w krajach UE i w Polsce. Poradnik przedsiębiorcy*, PARP, Warszawa, 2003, s. 65.

¹³⁴ Matusiak K. (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości...*, op.cit., s. 403 oraz Sosnowska A., Poznańska K., Łobesko S., Brdulak J., Chinowska K., *Systemy wspierania...*, op. cit., s. 65.

¹³⁵ Dokument elektroniczny, tryb dostępu: [<http://ec.europa.eu/research/era/pdf/centres.pdf>, data wejścia: 15.12.2010].

¹³⁶ Dokument elektroniczny, tryb dostępu: [http://www.kpk.gov.pl/centra_doskonalosci/index.html, data wejścia: 15.12.2010].

Doskonałości stanowiły szansę nawiązania szerszej współpracy z podobnymi strukturami w Europie, a zatem wspomagania rozwoju nauki w regionie.

W 6. Programie Ramowym Unii Europejskiej Komisja Europejska poszła o krok dalej, polecając tworzenie *Sieci Doskonałości* (z ang. *Networks of Excellence*). Celem tworzenia *Sieci Doskonałości* było osiągnięcie masy krytycznej łączonych zasobów wielu ośrodków w priorytetowych dziedzinach badań.

Centrum Zaawansowanych Technologii jest kolejną, złożoną formą organizacyjną, w ramach której jest prowadzona działalność innowacyjna oraz badawczo-rozwojowa przez różne podmioty. Podobnie jak w przypadku centrów doskonałości, pomysł tworzenia centrów zaawansowanych technologii zaczerpnięto z 5. Programu Ramowego Unii Europejskiej. CZT to konsorcjum naukowe składające się z jednostek naukowych, prowadzących badania naukowe o uznanym poziomie światowym, oraz innych podmiotów działających na rzecz: badań naukowych i prac rozwojowych, innowacji i wdrożeń. Konsorcjum takie prowadzi, na podstawie umowy, działalność o charakterze interdyscyplinarnym, służącą: opracowaniu, wdrażaniu i komercjalizacji nowych technologii związanych z dziedzinami nauki uznanymi za szczególnie ważne dla gospodarki w założeniach polityki naukowej i innowacyjnej państwa¹³⁷.

Zgodnie z założeniami, *Centrami Zaawansowanych Technologii* miały być zatem konsorcja naukowe grupujące najlepsze jednostki badawcze oraz inne organizacje związane z innowacyjnością w kraju na podstawie umowy między członkami takiego konsorcjum.

Parki naukowo-technologiczne również należy zaliczyć do złożonych form organizacyjnych, w ramach których różne podmioty realizują zarówno działalność badawczo-rozwojową, jak i innowacyjną – można powiedzieć, iż jest to najbardziej złożona forma organizacyjna działalności innowacyjnej. Pojęcie parku technologicznego obejmuje swoim zakresem szereg instytucji, które współistnieją i współpracują ze sobą na wyodrębnionym terenie – od instytucji otoczenia biznesu przez centra transferu technologii do firm produkcyjnych z różnych dziedzin. Celem, dla którego są podejmowane „inicjatywy parkowe”, jest stworzenie optymalnych warunków do kreowania, transferu oraz komercjalizacji nowych rozwiązań technologicznych i produktowych, będących często podstawą tworzenia i rozwoju innowacyjnych firm. Dlatego też inicjatywy tworzenia parków naukowo-technologicznych cieszą się dużym zainteresowaniem władz regionalnych i traktowane są jako podstawowy stymulator aktywności innowacyjnej w regionie.

„Inicjatywy parkowe” funkcjonują pod wieloma nazwami. Niektóre z nich to: parki naukowe, badawcze, naukowo-badawcze, naukowo-technologiczne, przemysłowo-technologiczne, technopole itp. Na świecie może funkcjonować nawet 30 różnych nazw tych inicjatyw. Wszystkie jednak łączy ta sama cecha – są organizacyjnie i koncepcyjnie najbardziej rozwiniętym typem ośrodków innowacji

¹³⁷ A. Siemaszko, M. Snarska-Świdarska, A. Bąkowski, *Tworzenie centrum zaawansowanych technologii*, Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE, październik 2003.

i przedsiębiorczości, łączącym często w jednej strukturze funkcje wszystkich pozostałych jednostek¹³⁸.

Park technologiczny można zdefiniować jako zorganizowany kompleks gospodarczy, w ramach którego jest realizowana polityka w zakresie¹³⁹:

- wspomagania młodych, innowacyjnych przedsiębiorstw nastawionych na rozwój produktów i metod wytwarzania w technologicznie zaawansowanych branżach;
- optymalizacji warunków transferu technologii i komercjalizacji rezultatów badań z instytucji naukowych do praktyki gospodarczej.

W polskim ustawodawstwie pojęcie parku technologicznego zostało zdefiniowane w *Ustawie z dnia 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji*. W rozumieniu prawa polskiego, parkiem technologicznym jest zespół wyodrębnionych nieruchomości wraz z infrastrukturą techniczną, utworzony w celu dokonywania przepływu wiedzy i technologii pomiędzy jednostkami naukowymi a przedsiębiorcami, na którym oferowane są przedsiębiorcom, wykorzystującym nowoczesne technologie, usługi w zakresie: doradztwa w tworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw, transferu technologii oraz przekształcania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w innowacje technologiczne, a także stwarzający tym przedsiębiorcom możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez korzystanie z nieruchomości i infrastruktury technicznej na zasadach umownych.

Podstawowe elementy parku technologicznego można określić następująco¹⁴⁰:

- bazuje na prawnie uregulowanej i wyodrębnionej, samodzielnie zarządzanej nieruchomości obejmującej konkretny teren i/lub budynki wraz z infrastrukturą techniczną;
- posiada koncepcję zagospodarowania terenu należącego do parku oraz plan rozwoju w obszarze aktywności naukowo-badawczej i produkcyjnej związanej z kreacją nowej wiedzy i technologii;
- posiada formalne powiązania z instytucjami naukowo-badawczymi i edukacyjnymi, lokalną i regionalną administracją publiczną, działającymi w regionie instytucjami wspierania przedsiębiorczości i transferu technologii oraz finansowania ryzyka (*venture capital*);
- stwarza możliwość do korzystania przez przedsiębiorców z nieruchomości oraz infrastruktury technicznej na zasadach umownych;
- oferuje usługi w zakresie: doradztwa, transferu technologii oraz tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw zlokalizowanych w obrębie nieruchomości.

¹³⁸ Matusiak K. (red.), Matusiak K. (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości...*, op.cit., s. 29.

¹³⁹ Matusiak K. B., *Parki technologiczne. Instytucjonalne wspieranie przedsiębiorczości, procesów innowacyjnych i rozwoju regionalnego*, Fundacja Inkubator, Łódź, 1995, s. 9-48.

¹⁴⁰ Matusiak K. (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości...* op.cit., s. 30.

Parki naukowo-technologiczne powinny spełniać trzy podstawowe funkcje¹⁴¹:

- **usługowa** – usługi doradcze i badawczo-rozwojowe – jest stosunkowo łatwa i tania w realizacji, może działać zarówno w warunkach komercyjnych, jak i niekomercyjnych (np. dla inkubowanych firm);
- **aglomeracyjna** – technologiczny park biznesu – wyraża się w ofercie udostępniania infrastruktury dla firm-lokatorów parku, jest to funkcja najbardziej komercyjna i z punktu widzenia możliwości samodzielnego utrzymania się parku powinna taką pozostać;
- **inkubacyjna i akceleracyjna** – inkubatory technologiczne – jest to funkcja najmniej dochodowa, ale zapewne najbardziej pożądana, z punktu widzenia realizacji misji parku. Finansowanie tej funkcji odbywa się z reguły ze środków innych, niż wygenerowane przez park na zasadach komercyjnych – czyli ze środków publicznych (np. fundusze strukturalne).

W wielu krajach, w tym w Polsce, jest widoczna tendencja do budowy parków naukowo-technologicznych na zasadzie integracji wszystkich powyższych funkcji. Łączenie kilku różnych, ale niezmiernie ważnych, z punktu widzenia działalności nastawionej na generowanie nowych rozwiązań technologicznych, funkcji stanowi wartość dodaną takich inicjatyw w stosunku do pozostałych przestrzeni gospodarczych. Różne warunki realizacji i finansowania tych funkcji powodują jednak niejednokrotnie spiętrzenie określonych trudności. Odnoszą się one głównie do konkurowania pomiędzy poszczególnymi funkcjami parku o jego zasoby infrastrukturalne – im większe przychody będzie generowała realizacja funkcji komercyjnych, tym mniejsza będzie motywacja do świadczenia usług niekomercyjnych¹⁴².

W połowie 2009 r. zidentyfikowano w Polsce łącznie 46 inicjatyw parkowych, które, ze względu na stopień zaawansowania, można podzielić na trzy kategorie¹⁴³:

Grupa I – obejmuje 23 parki zaawansowane organizacyjnie, realizujące działalność statutową w pełnym zakresie, włącznie z udostępnianiem powierzchni i usług wspierających dla firm;

Grupa II – obejmuje 7 inicjatyw skoncentrowanych na pracach przygotowawczo-adaptacyjnych lub w trakcie transformacji z tradycyjnych parków przemysłowych, większość powinna rozpocząć działalność operacyjną w ciągu najbliższego roku;

Grupa III – obejmuje 16 przedsięwzięć w fazie projektowania i przygotowywania podstaw organizacyjnych (powstał podmiot lub zespół prowadzący działania przygotowujące park).

¹⁴¹ Oleksiak A., *Konkurencyjność regionów a parki technologiczne i klastry przemysłowe*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Warszawa, 2009, s. 102.

¹⁴² Ibidem, s. 102 – 103.

¹⁴³ Matusiak K. (red.), *Osrodki innowacji i przedsiębiorczości...*, op. cit., s. 32.

Klustry stanowią specyficzną formę przestrzennej organizacji sektorów przemysłu i usług, którą uznaje się za najbardziej dojrzałą formę organizacji produkcji w warunkach gospodarki poprzemysłowej¹⁴⁴. Słowo „klaster”, w aspekcie ekonomicznym, zostało po raz pierwszy użyte przez M. Portera, który zdefiniował je jako: [...] *geograficzne skupisko wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach oraz związanych z nimi instytucji (np.: uniwersytetów, podmiotów odpowiedzialnych za ustalanie standardów, czy stowarzyszeń handlowych), w poszczególnych dziedzinach konkurujących między sobą, ale również współpracujących*¹⁴⁵.

Inaczej „klaster” można zdefiniować jako przestrzennie skoncentrowane skupisko jednocześnie konkurujących i współpracujących przedsiębiorstw z sektorów pokrewnych bądź powiązanych ze sobą (w ramach tzw. łańcucha produkcyjnego) oraz instytucji i organizacji powiązanych systemem wzajemnych formalnych i nieformalnych relacji. Przedsiębiorstwa oraz inne organizacje, działające w ramach takiej struktury, tworzą system wzajemnych interakcji i współzależności wywołujący efekt synergii, który przyczynia się do szybszego ich rozwoju – to jest właśnie stymulatorem powstawania klastrów. Wśród przyczyn powstawania klastrów, można wyróżnić następujące¹⁴⁶:

- uwarunkowania historyczne – np. tradycje wynikające z istnienia danego typu działalności na określonym obszarze;
- dostęp do zasobów naturalnych (ostatnio tracący na znaczeniu);
- istnienie specyficznych warunków naturalnych (np. warunków umożliwiających rozwój elektrowni wodnych);
- łatwość dostępu do rynku zbytu (np. położenie w pobliżu miast bądź aglomeracji);
- dostęp do wykwalifikowanej kadry oraz zaplecza badawczego w postaci silnych jednostek naukowych (obecnie coraz bardziej zyskujący na znaczeniu).

Tworzenie struktur klastrowych ma swój aspekt regionalny – bliskość geograficzna podmiotów tworzących klaster stanowi niekiedy ważny czynnik zbliżający potencjalnych partnerów (funkcjonowanie w tych samych warunkach, korzystanie z tych samych zasobów itp.). Jednak należy zwrócić tu uwagę, iż regionu nie należy definiować w kategoriach administracyjnych – klaster może powstać dzięki firmie i instytucjom z różnych regionów, czy nawet krajów na obszarach sąsiadujących ze sobą.

Współpraca w ramach klastra nie musi odbywać się na podstawie formalnych umów, jak ma to miejsce w przypadku np. konsorcjów. Działanie klastra może być wynikiem luźnego porozumienia, nie znajdującego swojego odzwierciedlenia w wymiarze prawnym.

¹⁴⁴ Szultka S. (red.), *Klustry. Innowacyjne wyzwanie dla Polski*, Gdańsk, luty 2004, s.7.

¹⁴⁵ Porter M.E., *On Competition*, Harvard Business Press, 2008, s.213-214.

¹⁴⁶ Szultka S. (red.), *Klustry...*, op. cit., s. 10.

W Polsce jako wyjątek może posłużyć przykład ostatnich lat, kiedy to było dostępne dofinansowanie dla inicjatyw klastrowych, w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013. Chodzi tu w szczególności o działanie 5.1 POIG – Wspieranie rozwoju powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym. Wiele inicjatyw klastrowych zawiązywało formalne umowy o współpracy lub wręcz zakładało wspólnie nowe podmioty gospodarcze, np. stowarzyszenia, w celu ubiegania się o dofinansowanie. W ramach, wspomnianego, działania wsparciem były objęte wspólne przedsięwzięcia grup podmiotów mających na celu przygotowanie wspólnego produktu i/lub usługi o charakterze innowacyjnym i ich wprowadzeniem na rynek. Potrzebę uruchomienia wsparcia dla inicjatyw klastrowych, polegającego na dofinansowaniu działalności operacyjnej związanej z ich rozwojem, autorzy Programu tłumaczyli niską skłonnością przedsiębiorców do tworzenia powiązań kooperacyjnych, spowodowaną brakiem świadomości o korzyściach wynikających z udziału w nich¹⁴⁷.

Rozwinięciem idei klastrow jest idea *Platform Technologicznych*. Pojawiła się ona w 2003 roku, jako wielkie wspólne przedsięwzięcie: Komisji Europejskiej, przemysłu, instytucji naukowych i finansowych oraz grup decyzyjnych i społeczeństwa, w celu opracowania strategii rozwoju ważnych dla Europy sektorów gospodarki i przyszłościowych technologii. Inicjatywa ta polega na koncentracji największych: przedsiębiorstw, ośrodków naukowych, a także instytucji finansowych odpowiedzialnych za rozwój technologiczny, w celu uzyskania masy krytycznej przemysłu i zwiększenia konkurencyjności poszczególnych dziedzin przemysłu europejskiego. Zgodnie z ideą Komisji Europejskiej, grupy firm i instytucji, które chcą zintegrować swoją działalność w formie platform technologicznych, mogły i mogą w tym celu korzystać z narzędzi finansowych dostępnych w ramach 6. i 7. Programu Ramowego Unii Europejskiej.

Obecnie, w Europie funkcjonuje ponad 25 Platform Technologicznych. Europejskie Platformy Technologiczne skupiają się na zagadnieniach strategicznych, w których przyszły wzrost, konkurencyjność oraz zrównoważony rozwój są uzależnione od postępu technologicznego. Jednocześnie one różnych partnerów pod kierownictwem przedsiębiorstw przemysłowych, w celu określenia średnio- i długoterminowych celów badań oraz celów rozwoju technologicznego, a następnie wskaźników realizacji wyznaczonych celów. Zgodnie z założeniami Komisji Europejskiej, osiągnięcie tych celów powinno znacznie polepszyć warunki życia obywateli Europy w wielu obszarach.

¹⁴⁷ Szczegółowy opis priorytetów Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007 – 2013. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013. Dokument opracowany na podstawie Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007 – 2013, zatwierdzonego decyzją Komisji Europejskiej z dnia 1 października 2007 r. oraz uchwałą Rady Ministrów z dnia 30 października 2007 r., wersja po zmianach, Warszawa, 30 grudnia 2009, s.90.

W Polsce, w odpowiedzi na inicjatywę Komisji Europejskiej, Polskie Platformy Technologiczne zaczęły powstawać w 2004 roku, inicjowane i aktywnie wspierane przez: ówczesne Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Ministerstwo Gospodarki, Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych Unii Europejskiej oraz poszczególne instytucje branżowe (izby, stowarzyszenia itp.). Aktualnie, w Polsce istnieje 29 Platform Technologicznych wspieranych w poszczególnych sektorach przemysłowych przez najważniejsze dla polskiej nauki i gospodarki resorty. Uczestnikami Polskich Platform Technologicznych są: kluczowi partnerzy przemysłowi, przedsiębiorstwa, izby i agencje gospodarcze, instytuty naukowe oraz uczelnie. Partnerem wszystkich powstałych dotychczas Platform jest także Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych Unii Europejskiej.

Cele Polskich Platform Technologicznych (PPT) zostały wyznaczone w dwóch płaszczyznach:

- w wymiarze europejskim są to:
 - aktywny udział w strukturach Europejskich Platform Technologicznych;
 - aktywny udział w definiowaniu i realizacji Europejskich Strategicznych Programów Badawczych;
 - aktywne uczestnictwo w Programach Ramowych UE;
- w wymiarze krajowym natomiast są to:
 - przygotowanie ambitnych krajowych programów badawczo-rozwojowych dotyczących strategicznie ważnych sektorów gospodarki, które stałyby się elementem Krajowego Programu Ramowego;
 - integracja kluczowych partnerów gospodarczych i badawczych wokół tworzonej strategii;
 - mobilizacja istotnych środków publicznych i prywatnych, krajowych i zagranicznych;
 - optymalne wykorzystanie funduszy strukturalnych z punktu widzenia konkurencyjności gospodarki w latach 2007-2013;
 - promocja i lobbing działań badawczo-rozwojowych korzystnych dla sektorów gospodarki reprezentowanych przez Platformy.

Jak wspomniano, sama koncepcja Platform Technologicznych jest rozszerzeniem idei klastrów przemysłowych. W nomenklaturze europejskiej przyjęto, że Platformy będą obejmować swoim zasięgiem całą Europę (w przypadku Platform Europejskich) lub poszczególne kraje (w przypadku Platform Narodowych), podczas gdy podobne grupy, skoncentrowane przestrzennie w ramach regionów, nadal będą nazywane klastrami¹⁴⁸.

¹⁴⁸ Dokument elektroniczny, tryb dostępu: [<http://www.een.org.pl/index.php/program-ramowy/articles/polskie-platformy-technologiczne-katalizatorem-przedsiewziec-br.html>].

Bibliografia

- Dokument elektroniczny, tryb dostępu: [<http://ec.europa.eu/research/era/pdf/centres.pdf>, data wejścia: 15.12.2010].
- Dokument elektroniczny, tryb dostępu: [<http://www.een.org.pl/index.php/program-radowy/articles/polskie-platformy-technologiczne-katalizatorem-przedswiezic-br.html>].
- Dokument elektroniczny, tryb dostępu: [http://www.kpk.gov.pl/centra_doskonalosci/index.html, data wejścia: 15.12.2010].
- Matusiak K. (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce*, Raport 2009, PARP, Łódź/Warszawa, 2009.
- Matusiak K.B., Głodek P., *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, PARP, Warszawa, 2008.
- Matusiak K.B., *Parki technologiczne. Instytucjonalne wspieranie przedsiębiorczości, procesów innowacyjnych i rozwoju regionalnego*, Fundacja Inkubator, Łódź, 1995.
- Matusiak K.B., *Rozwój systemów wsparcia przedsiębiorczości. Przesłanki, polityka i instytucje*, IE, Radom-Łódź, 2006.
- Oleksiak A., *Konkurencyjność regionów a parki technologiczne i klastry przemysłowe*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Warszawa, 2009.
- Porter M.E., *On Competition*, Harvard Business Press, 2008.
- Rybińska A., Tokaj-Krzewska A. (red.), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2001-2002*, PARP, Warszawa, 2003.
- Siemaszko A., M. Snarska-Świdarska, A. Bąkowski, *Tworzenie centrum zaawansowanych technologii*, Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE, październik 2003.
- Sosnowska A., Poznańska K., Łobesko S., Brdulak J., Chinowska K., *Systemy wspierania innowacji i transferu technologii w krajach UE i w Polsce. Poradnik przedsiębiorcy*, PARP, Warszawa, 2003.
- Szczegółowy opis priorytetów Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013. Dokument opracowany na podstawie Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013, zatwierdzonego decyzją Komisji Europejskiej z dnia 1 października 2007 r. oraz uchwałą Rady Ministrów z dnia 30 października 2007 r., wersja po zmianach*, Warszawa, 30 grudnia 2009.
- Szultka S. (red.), *Klastry. Innowacyjne wyzwanie dla Polski*, Gdańsk, luty 2004.